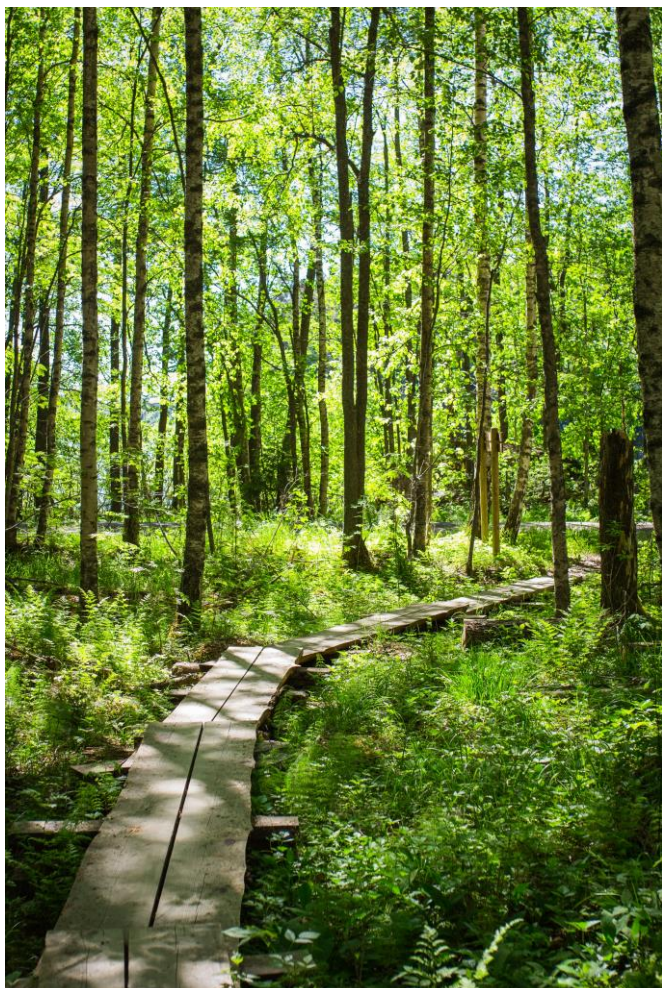

VASTUULLINEN RETKEILY

Vastuullisen retkeilyn tarkastelua viidestä eri vastuullisuuden näkökulmasta yhteistyössä Evon uusi aika -hankkeen kanssa.

Suvi Kortesalmi
7.6.2023

Sisällysluettelo

Näkökulmia vastuulliseen retkeilyyn.....	2
1. Vastuullinen retkeily: Ympäristön, kulttuurin ja yhteisöjen huomioiminen retkeilyssä	2
2. Ekologinen vastuullisuus retkeilyssä	3
3. Sosiaalisesti vastuullinen retkeily	6
4. Kulttuurisesti vastuullinen retkeily	7
5. Taloudellisesti vastuullinen retkeily	8
6. Poliittisesti vastuullinen retkeily	9
7. Yhteenveto	11
Lähteet.....	12

Näkökulmia vastuulliseen retkeilyyn

1. Vastuullinen retkeily: Ympäristön, kulttuurin ja yhteisöjen huomioiminen retkeilyssä

Retkeily on suosittu harrastus, joka tarjoaa upeita elämyksiä ja mahdollisuuden tutustua luontoon. Kuitenkin, kuten monessa muussakin toiminnassa, on tärkeää pohtia sen seurauksia ja pyrkiä toimimaan vastuullisesti ympäristön, kulttuurin ja paikallisyhteisöjen kannalta. Vastuullisesta retkeilystä puhuttaessa, monille tulee ensimmäisenä mieleen ekologinen vastuullisuus ja konkreettisesti teot kuten älä roskaa tai käytä vain merkittyjä polkuja. Nämä ovat vastuullisen retkeilyn tärkeitä osa-alueita, mutta vastuullinen retkeily on myös paljon muuta.

Retkeilytoiminnan vastuullisuutta voidaan tarkastella Veijolan, Ilolan ja Edelheimin (2013) esittelemän vastuullisuuden matkailun viiden näkökulman kautta. Näkökulmia voi soveltaa vastuulliseen retkeilyyn, sillä onhan retkeilykin yksi matkailun muoto. He nostavat esiin viisi tärkeää näkökulmaa: sosiaalisen, kulttuurisen, taloudellisen, ekologisen ja poliittisen vastuullisuuden. Näiden näkökulmien pohjalta voimme arvioida retkeilyn vaikutuksia ja pyrkiä löytämään kestäviä ratkaisuja.

Vastuullinen retkeily ei myöskään viittaa erilliseen retkeilyn tyyppiin, vaan se pätee kaikkiin retkeilymuotoihin, oli kyseessä sitten vaellus, luontoretkeily, kulttuuriretkeily tai mikä tahansa muu retkeilyn muoto. Vastuullinen retkeily perustuu vastuullisuuden periaatteiden noudattamiseen riippumatta siitä, minkälaista retkeilyä harjoitetaan.

Kuva 1. Vastuullinen retkeily alkaa jo ennen retkeä kotona perehtymällä alueeseen ja sen erityispiirteisiin.

2. Ekologinen vastuullisuus retkeilyssä

Ekologinen vastuullisuus on keskeinen näkökulma retkeilytoiminnassa. Retkeilyn haitallisia ympäristövaikutuksia tulee vähentää ja retkeily tulee tapahtua luonnon kanto- ja uusiutumiskykyä kunnioittaen. Retkeilijöiden tulee huolehtia luontoon jättämänsä jäljen minimoinnista, noudattaa alueen luonnonsuojelumääräyksiä ja kunnioittaa herkkiä ekosysteemejä. Retkeily ekologisen vastuullisuuden näkökulmasta tarjoaa mahdollisuuden nauttia luonnosta samalla, kun pyrimme suojelemaan ja säilyttämään sitä. Tässä on joitain tärkeitä seikkoja, jotka on hyvä ottaa huomioon ekologisesti vastuullisen retkeilyn näkökulmasta:

- **Jätteiden hallinta:** Retkeilyreissuilla on tärkeää minimoida jätteiden määrää ja varmistaa niiden asianmukainen hävittäminen. On järkevää pitää aina repussa mukana muovipussia, niin jätteet on helppo kuljettaa pois retkeltä. Huomioi esimerkiksi ruokapakkauksia miettiessä, että

ne tuottaisivat mahdollisimman vähän roskaa. Kerää roskat mukaasi ja hävitä ne oikein retken jälkeen.

- Luonnon monimuotoisuuden kunnioittaminen: Ole tietoinen alueen eläimistöstä ja kasvillisuudesta. Älä häiritse eläimiä, vaan ihaile niitä turvalliselta etäisyydeltä. Vältä keräämästä luonnonvaraisia kukkia tai muita kasveja, sillä ne ovat osa ekosysteemiä. Älä myöskään rakentele kivikasoja luontokohteissa, sillä ne vahingoittavat luontoa ja muuttavat luonnon maisemaa (Ruokoski, 2018).
- Kestävä telttailu: Jos telттаilet, valitse leiriytymispaikat huolellisesti. Pystytä telttasi aiemmin käytössä olleille leiripaikoille välttäen herkkiä ekosysteemejä. Varmista myös, että jätät leiriytymispaikan siistiksi ja jälkesi vähäisinä.
- Säästäväinen energiankäyttö: Käytä retkeilyvarusteita, jotka ovat energiatehokkaita ja kestäviä. Minimoi tulen käyttöä ja käytä sen sijaan keittimiä, jotka hyödyntävät uusiutuvaa energiaa. Sammuta kaikki tulisijat huolellisesti ennen poistumistasi. Huomioithan aina, että tulien tekoon saattaa olla alueellisia rajoituksia.
- Ekologisesti kestävät kuljetusvalinnat: Suosi ympäristöystävällisiä kuljetusvaihtoehtoja matkustaessasi retkikohteeseen. Jos mahdollista, käytä julkista liikennettä tai jaa kyytejä muiden retkeilijöiden kanssa vähentääksesi hiilijalanjälkeäsi. Suosi lähiretkeilyä.
- Tietoisuus herkistä ekosysteemeistä: Joillakin retkialueilla voi olla erityisen herkkiä ekosysteemejä tai uhanalaisia lajeja. Ota selvää alueen erityispiirteistä ja noudata paikallisia sääntöjä ja suosituksia. Ole tietoinen jokamiehen oikeuksista, mutta myös erityispiirteistä, joita liittyy esimerkiksi luonnonpuistoihin.

Kuva 2. Luonnossa liikkuessasi ole tietoinen luonnon herkästä ekosysteemistä ja kunnioita sitä.

Kuva 3. Tee tulet ainoastaan sallituilla tulentekopaikoilla ja huolehdi, että tulet sammuvat kokonaan jatkettuasi matkaa.

Retkeily ekologisen vastuullisuuden periaatteiden mukaisesti mahdollistaa luonnon kauneuden ja monimuotoisuuden säilymisen myös tuleville sukupolville. Muista olla kunnioittava ja vastuullinen retkeilijä ja kannusta myös muita noudattamaan kestäviä käytäntöjä luonnossa.

3. Sosiaalisesti vastuullinen retkeily

Sosiaalisesti vastuullinen retkeily pyrkii varmistamaan, että retkeilijät toimivat kunnioittavasti ja huomioivat paikalliset yhteisöt sekä retkeilykohdetta ympäröivät yhteisöt. Retkeilystä syntyvien hyötyjen tulisi jakautua mahdollisimman tasaisesti eri sidostyhmien kesken ja että haitalliset vaikutukset yhteisöjen elämään olisivat mahdollisimman pienet. (Veijola ym., 2013.) Tässä on joitakin keskeisiä näkökohtia sosiaalisen vastuullisuuden edistämiseksi retkeilyssä:

- Vastuullinen vuorovaikutus paikallisten kanssa: Pyri luomaan positiivisia vuorovaikutussuhteita paikallisten asukkaiden kanssa. Kunnioita heidän yksityisyyttään ja omaisuuttaan. Ole kohtelias, avoin ja ystävällinen kohtaamisissa.
- Taloudellisen hyödyn jakaminen: Tue paikallista taloutta käyttämällä paikallisia palveluita ja ostamalla paikallisia tuotteita. Näin varmistetaan, että matkailusta ja retkeilystä saatava hyöty jakautuu laajemmin yhteisölle. Vältä toimijoita tai yrityksiä, jotka eivät noudata sosiaalista vastuullisuutta.
- Yhteisön osallistaminen: Kannusta retkeilykohteiden yhteisöjä osallistumaan ja hyötymään matkailutoiminnasta. Tämä voi tapahtua esimerkiksi tukemalla paikallisia hankkeita, osallistumalla vapaaehtoistyöhön tai tukemalla paikallisia yhteisöjä kestävien toimintamallien kehittämisessä.

Sosiaalisesti vastuullinen retkeily edistää positiivista vuorovaikutusta ja yhteisöjen hyvinvointia retkeilykohteissa. Huomioi paikalliset tarpeet, kunnioita kulttuuria ja auta säilyttämään yhteisöjen elämänlaatu ja identiteetti retkeilyn vaikutusalueilla.

4. Kulttuurisesti vastuullinen retkeily

Kulttuurinen vastuullisuus retkeilyssä tarkoittaa paikallisen kulttuurin ja paikallisten asukkaiden arvojen kunnioittamista sekä kulttuuriperinnön monimuotoisuuden edistämistä. Sosiaalinen ja kulttuurinen vastuullisuus menevät pitkälti käsikädessä, mutta kulttuurinen vastuullisuus korostaa matkailun paikallisen kulttuurin ja paikallisten asukkaiden arvojen kunnioitusta sekä kulttuuriperinnön monimuotoisuuden edistämistä. (Veijola ym., 2013.) Kulttuurinen vastuullisuus korostuu erityisen tärkeäksi alueilla, joilla on alkuperäisväestöä. Retkeillessä on hyvä aina muistaa, että olet vieraana toisen kotialueilla, joten muista kunnioittaa alueella asuvien perinteitä ja tapoja. Seuraavassa on joitakin tärkeitä näkökohtia kulttuurisen vastuullisuuden edistämiseksi retkeilyssä:

- Kunnioita paikallisia tapoja ja perinteitä: Ota selvää retkeilykohteesi kulttuurista etukäteen ja kunnioita paikallisia tapoja ja perinteitä. Ole tietoinen paikallisista käytänteistä ja osoita kunnioitusta ja arvostusta niitä kohtaan. Vältä loukkaamista paikallisia tapoja tai pyhiä paikkoja.
- Opiskele ja opi alueen historiasta: Tutustu retkeilykohteen historiallisiin ja kulttuurillisiin nähtävyyksiin. Opi niiden merkityksestä ja vaikutuksesta paikalliseen kulttuuriin. Tämä auttaa sinua arvostamaan ja ymmärtämään paremmin aluetta, jossa vieraillet.
- Vältä kulttuurista omimista: Ole tietoinen omasta käyttäytymisestä ja varmista, ettet ota lainkaan tai hyödynnä toisen kulttuurin elementtejä ilman asianmukaista ymmärrystä tai luvallista osallistumista. Mikäli retkeilykohteessa myydään matkamuitse, huomioithan näissä myös, että tuotteet on tuotettu kulttuuria kunnioittaen. Hyvä tapa on aina suosia paikallisia yrittäjiä ja heidän tuotteitaan ja palveluitaan.
- Vältä massaturismipaikkoja: Pyri välttämään sellaisia retkeilykäytäntöjä ja -kohteita, jotka voivat aiheuttaa negatiivisia vaikutuksia paikalliseen kulttuuriin. Valitse retkeilymuotoja ja -kohteita, jotka tukevat paikallista kulttuuria ja edistävät kulttuuristen arvojen säilymistä.

Kuva 4. Vieraillessasi uusilla alueilla, kunnioita paikallisten tapoja ja kulttuuria.

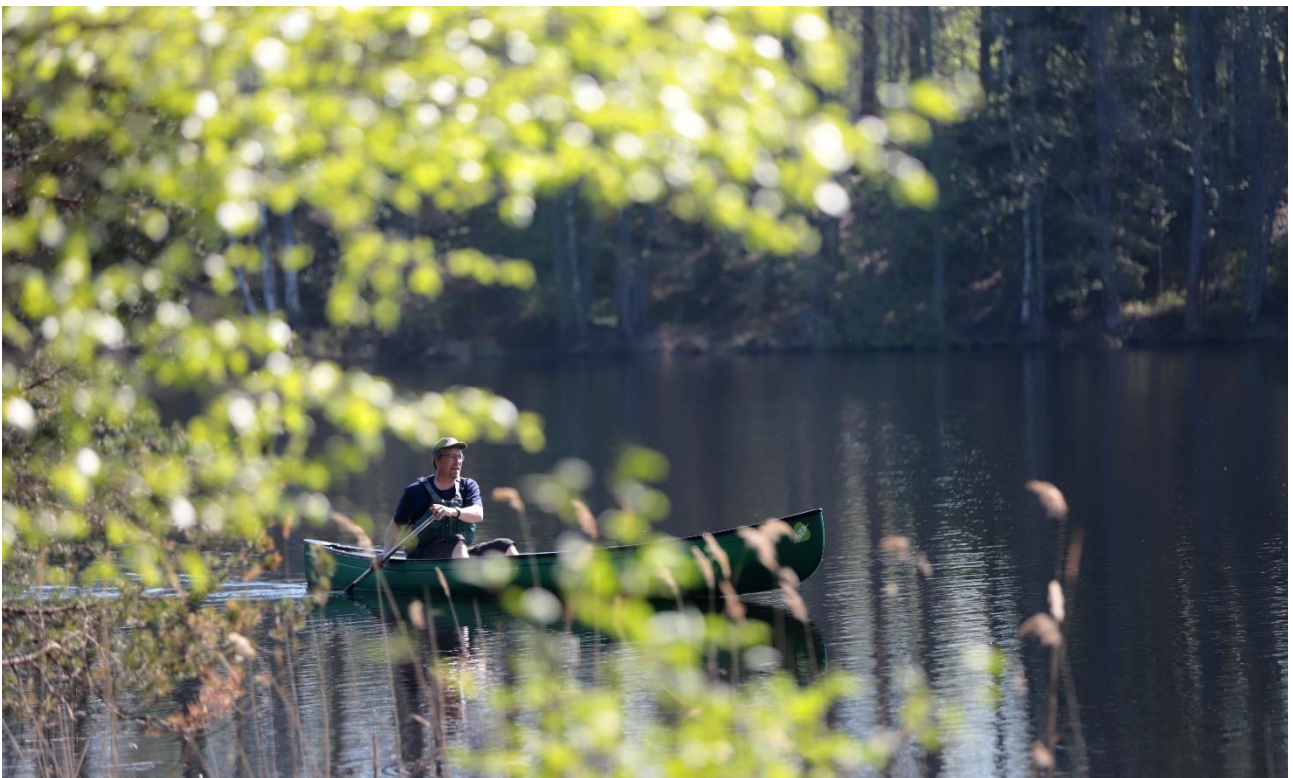
Kulttuurisesti vastuullinen retkeily edistää paikallisten kulttuurien säilymistä ja kukoistamista. Se ottaa huomioon paikallisten tarpeet, kunnioittaa heidän arvojaan ja auttaa säilyttämään kulttuuriperinnön monimuotoisuutta. Näin retkeily voi olla positiivinen voima paikallisille yhteisöille ja matkailijoille.

5. Taloudellisesti vastuullinen retkeily

Taloudellinen vastuullisuus retkeilyssä tarkoittaa sitä, että retkeilytoiminta tuottaa taloudellista hyötyä paikallisille yhteisöille, kuten työpaikkoja ja tuloja. Se ei myöskään saa haitata muita elinkeinoja. Alla on joitakin tärkeitä näkökohtia taloudellisen vastuullisuuden edistämiseksi retkeilyssä:

- Paikallisen talouden tukeminen: Tue paikallista taloutta käyttämällä paikallisia palveluita, kuten majoitus-, ravintola- ja retkeilypalveluita. Tämä auttaa paikallisia yrityksiä menestymään ja tuo taloudellista hyötyä yhteisölle.

- Työpaikkojen ja tulonlähteiden luominen: Kannusta retkeilytoiminnalla uusien työpaikkojen syntymistä paikallisille asukkaille. Pyri luomaan retkeilyyn liittyviä työmahdollisuuksia, kuten retkeilyoppaiden tai matkailupalveluiden tarjoajien tehtäviä. Tämä auttaa monipuolistamaan taloudellisia tulonlähteitä ja vähentämään riippuvuutta yhdestä sektorista.
- Vältä haitallisia taloudellisia vaikutuksia: Varmista, että retkeilytoiminta ei aiheuta haittaa muille elinkeinoille tai vahingoita alueen taloudellista tasapainoa.

Kuva 5. Suosi aina paikallisten tarjoamia retkeilypalveluita.

Taloudellisesti vastuullinen retkeily edistää alueen taloudellista kehitystä ja vaurautta pitkällä aikavälillä. Se tuo taloudellista hyötyä paikallisille yhteisöille, auttaa luomaan työpaikkoja ja tuloja sekä vähentää taloudellista epätasa-arvoa. Näin retkeily voi olla kestävä voimavara alueen kehitykselle ja hyvinvoinnille.

6. Poliittisesti vastuullinen retkeily

Poliittinen vastuullisuus retkeilyssä tarkoittaa matkailun poliittisten ja taloudellisten vaikuttajien päätösten ja toimien edistämistä, jotka tukevat oikeudenmukaisuutta ja ottavat huomioon kaikki

sidosryhmät. Tässä on joitakin keskeisiä näkökohtia poliittisen vastuullisuuden edistämiseksi retkeilyssä:

- Osallistava päätöksenteko: Edistä päätöksentekoa, joka ottaa huomioon paikallisten yhteisöjen mielipiteet ja tarpeet. Kannusta poliittisia päättäjiä kuuntelemaan ja ottamaan huomioon retkeilyyn liittyvät näkökulmat, ja tarjoa mahdollisuuksia osallistua päätöksentekoon.
- Oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo: Pyri varmistamaan, että retkeilyn hyödyt jakautuvat oikeudenmukaisesti eri sidosryhmien kesken. Varmista, että kaikki yhteisön jäsenet, myös vähemmän valtaa omaavat ryhmät, saavat osansa retkeilyn tarjoamista mahdollisuuksista ja hyödyistä.
- Kulttuurien ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen: Edistä politiikkoja ja käytäntöjä, jotka suojelevat paikallisia kulttuureja ja kunnioittavat ihmisoikeuksia. Tämä voi sisältää esimerkiksi retkeilytoiminnan valvontaa kulttuurisesti arkaluonteisilla alueilla.
- Kestävän kehityksen edistäminen: Tukea politiikkoja ja toimenpiteitä, jotka edistävät kestävän kehityksen periaatteita retkeilyssä. Tämä voi sisältää esimerkiksi ympäristönsuojelua koskevia lakeja ja säännöksiä, kestävän matkailun sertifiointijärjestelmiä ja investointeja kestävään infrastruktuuriin.
- Kaikkien sidosryhmien huomioiminen: Kannusta poliittisia päättäjiä ottamaan huomioon kaikkien sidosryhmien näkökulmat ja tarpeet. Tämä voi sisältää paikallisten asukkaiden, retkeilijöiden, matkailuyritysten ja ympäristöjärjestöjen kuulemista ja yhteistyötä päätöksenteossa.

Poliittisesti vastuullinen retkeily edistää oikeudenmukaisuutta, tasa-arvoa ja kestävää kehitystä. Se vaatii poliittisia päätöksiä ja toimenpiteitä, jotka tukevat vastuullista matkailua ja ottavat huomioon kaikki sidosryhmät. Tällä tavoin retkeily voi toimia kestävän ja tasapainoisen matkailun edistäjänä.

7. Yhteenveto

Vastuullinen retkeily edellyttää huomioimaan ympäristön, kulttuurin ja yhteisöt. Ekologinen vastuullisuus retkeilyssä keskittyy vähentämään haitallisia ympäristövaikutuksia ja kunnioittamaan luonnon monimuotoisuutta. Tärkeitä seikkoja ovat jätteiden hallinta, luonnon monimuotoisuuden kunnioittaminen, säästäväinen energiankäyttö ja ekologisesti kestävät kuljetusvalinnat.

Sosiaalinen vastuullisuus retkeilyssä pyrkii varmistamaan, että retkeilijät toimivat kunnioittavasti paikallisia yhteisöjä kohtaan ja jakavat hyödyt tasaisesti. Tärkeitä näkökohtia ovat vastuullinen vuorovaikutus paikallisten kanssa, taloudellisen hyödyn jakaminen ja yhteisön osallistaminen.

Kulttuurinen vastuullisuus retkeilyssä tarkoittaa paikallisen kulttuurin kunnioittamista ja kulttuuriperinnön monimuotoisuuden edistämistä. Tärkeää on kunnioittaa paikallisia tapoja ja perinteitä, oppia alueen historiasta ja välttää kulttuurista omimista.

Taloudellinen vastuullisuus retkeilyssä tarkoittaa sitä, että retkeilytoiminta tuottaa taloudellista hyötyä paikallisille yhteisöille, luoden alueelle esimerkiksi työpaikkoja tai monipuolistamalla muuten alueen taloudellista rakennetta.

Poliittinen vastuullisuus retkeilyssä tarkoittaa matkailun poliittisten ja taloudellisten vaikuttajien päätösten ja toimien edistämistä, jotka tukevat retkeilyalueen oikeudenmukaisuutta ja ottavat huomioon kaikki alueella toimivat sidosryhmät.

Näiden teorioiden perusteella vastuullisen retkeilyn tavoitteena on, että retkeilytoiminta hyödyttää paikallisia yhteisöjä tasapuolisesti, kunnioittaa kulttuurisia arvoja, on taloudellisesti kestävä, vähentää ympäristövaikutuksia ja ottaa huomioon eri sidosryhmien tarpeet ja näkökulmat. Se merkitsee esimerkiksi luonnonvarojen säästävää käyttöä, jätteiden asianmukaista kierrätystä ja poistamista, herkkien ekosysteemien ja luonnonalueiden kunnioittamista sekä paikallisten kulttuuristen käytäntöjen ja sääntöjen noudattamista. Vastuullinen retkeily vaatii jokaisen retkeilijän sitoutumista ja vastuunottoa omasta toiminnastaan. Pääpaino retkeilyssä on kuitenkin nauttia luonnosta, sitä häiritsemättä. Retkipaikka.fi-sivustolle on koottu fiksua vinkkejä retkeilyyn: <https://retkipaikka.fi/vastuullinen-retkeily/>

Lähteet

Ruokoski, V. (2018). Tiesitkö, että kivipino kansallispuiston tunturissa rikkoo lakia – Kokosimme vinkkejä, miten luonnossa kannattaa retkeillä oikein. Haettu 6.6.2023 osoitteesta <https://yle.fi/a/3-10367359>.

Veijola, S., Ilola, H. & Edelheim, J. (2013). Johdanto matkailun tutkimukseen. Teoksessa S. Veijola (toim.), Matkailututkimuksen lukukirja (s. 16–29). Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.